

Blik for faglig trivsel:

Elevstemmer og didaktiske perspektiver

PERSONBOKS

Camilla Holmgaard Schmidt

- Lektor i samfundsfag og erhvervsøkonomi, samt projektleder for et udviklingsprojekt om faglig trivsel på Sct. Knuds Gymnasium.
- Master i Gymnasiepædagogik (didaktiklinjen) fra institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab, SDU. Camilla har skrevet masterprojektet:
- Blik for faglig trivsel: Situeret, nuanceret og komplekst – En kvalitativ undersøgelse baseret på elevstemmer.

Af **Camilla Holmgaard Schmidt**

Abstract

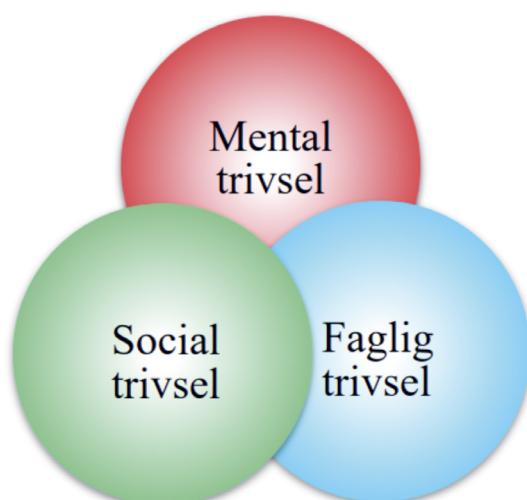
Artiklen præsenterer resultater og didaktiske perspektiver fra undersøgelsen "Blik for faglig trivsel: Situeret, nuanceret og komplekst – En kvalitativ undersøgelse baseret på elevstemmer"¹. Artiklens hovedargument er, at gymnasiesektoren skal kende og lytte til elevernes stemme om faglig trivsel for at kunne arbejde kvalificeret pædagogisk-didaktisk med faglig trivsel. Artiklen videreformidler, hvordan elever forstår faglig trivsel, samt hvad der påvirker deres faglige trivsel. Analysen finder, at eleverne forstår faglig trivsel som et situeret og omskifteligt fænomen, som er påvirkeligt, og særligt lærerens didaktiske tilrettelæggelse har stor betydning for elevernes faglige trivsel. Elevernes udsagn peger på, at læreren kan påvirke den faglige trivsel igennem deltagelsesmuligheder, tryghed, tone og stemning i undervisningen. Artiklens diskussion peger på, at lærere kan styrke den faglige trivsel ved øget didaktisk fokus på begreberne 'doings', 'sayings' og 'relatedness', som ifølge Kemmis et al. (2014) konstituerer enhver praksisarkitektur.

Faglig trivsel er netop nu på dagsordenen i den danske uddannelsesforskning og i gymnasiebranchen (Stanek, 2024; Yung, 2024; Tonsberg, 2024; Qvortrup & Lykkegaard, 2024; Qvortrup & Lykkegaard, 2025; Qvortrup, 2024; Nordforsk, 2024). Tydeligst eksemplificeret igennem de nylige TrivselsLUP-undersøgelser (Qvortrup & Lykkegaard, 2024; Qvortrup & Lykkegaard, 2025), hvis hovedkon-

klusioner er, at hele 80% af danske unge på ungdomsuddannelser trives rigtig godt. Undersøgelserne finder dog, at elevernes faglige trivsel er lavere end mental og social trivsel (ibid.; Yung, 2024). Hidtil er det relativt underbelyst, hvordan danske elever selv forstår og italesætter faglig trivsel (Friisberg, 2024; Center for Gymnasieforskning, 2024). Netop elevstemmer om faglig trivsel er denne artikels bidrag. Med udgangspunkt i skriftlige og mundtlige elevstemmer fra to større STX-byskoler er elevers egne forståelser af faglig trivsel, samt hvilke forhold som kan påvirke deres faglige trivsel, blevet afdækket.

Man kan argumentere for at 'faglig trivsel' har tendens til at fremstå som et flertydigt og uklart begreb, hvilket gør det svært at omsætte til en didaktisk praksis for både lærere og ledere. Følgende elevcitater fra undersøgelsen viser tydeligt, at det her er værd at lytte til elevernes stemmer, som med stor tydelighed og mange nuancer forstår begrebet: "At trives fagligt i gymnasiet er i min optik, at man lærer ny viden i de fag, man har, at man trives socialt i timerne og aktivt kan indgå i faglige samtaler med lærer og medstuderende ... og man møder modstand i form af svære faglige opgaver." Artiklens position er således, at lærere i gymnasiet bør kende og lytte til elevernes stemmer om faglig trivsel. Derfor vil artiklen besvare spørgsmålet: Hvordan forstår og italesætter elever faglig trivsel, og hvilken betydning >

Figur 1.

¹ Artiklen bygger på forfatterens afsluttende masteropgave fra masteruddannelsen i gymnasiepædagogik (didaktiklinjen) 2024 (Schmidt, 2024; SDU, 2025). Uddybende bilag kan fås ved henvendelse til forfatteren.

“At trives fagligt i gymnasiet er i min optik at man lærer ny viden i de fag man har, at man trives socialt i timerne og aktivt kan indgå i faglige samtaler med lærer og medstuderende ... og at man møder modstand i form af svære faglige opgaver.”

Camilla Holmgård Schmidt

har lærerens didaktiske tilrettelæggelse for den faglige trivsel?

Teoretisk ramme: Forståelse af begrebet 'faglig trivsel'

Teoretisk har undersøgelsen været inspireret af TrivselsLUP-undersøgelseernes multifacetterede trivselsbegreb. TrivselsLUP-undersøgelserne arbejder med tre overlappende, men separate trivselsdimensioner: Mental trivsel, social trivsel og faglig trivsel, som illustreret i Figur 1 på side 65 (Qvortrup & Lykkegaard, 2025).

Artiklens teoretiske positionering er derfor, at faglig trivsel er sammenvævet med mental og social trivsel. Der benyttes derfor en forståelse af faglig trivsel som et bredt og komplekst begreb, der er forbundet til både mental trivsel, social trivsel, oplevet mestring, self-efficacy og relation til lærere på ungdomsuddannelsen.

Netop fordi begrebet 'faglig trivsel' kan opfattes som en "flydende betegnelse", dvs. et begreb som defineres og fortolkes på forskellige måder (Laclau, 1990: 28; Laclau, 1993: 287), så tilgås spørgsmålet om elevernes opfattelser af faglig trivsel induktivt og med en åben og bred begrebsforståelse. Faglig trivsel forstås her som indlejret i det, som flere betegner som 'elev-, uddannelses- eller skoletrivsel' (Nielsen, 2020; Danmarks Evalueringsinstitut, 2019), dvs. de trivselsforhold, som er på spil i en uddannelses kontekst. I lighed med TrivselsLUP-undersøgelserne så forstås begrebet faglig trivsel her som følger: "... oplevelsen af at føle sig glad og motiveret for samt engageret i fagligt arbejdet" (Qvortrup & Lykkegaard, 2024 & 2025).

Faglig trivsel: Situeret og indlejret i en praksisarkitektur konstitueret af 'sayings', 'doings' og 'relatedness'

I det følgende introduceres teoretiske begreber, som konkretiserer forståelsen af faglig trivsel i en pædagogisk-didaktisk kontekst – og som senere vil være relevante ift. analysen af elevernes forståelse af faglig trivsel.

Først er det relevant at fremhæve Lave og Wengers lærings- og deltagelsesopfattelse som en social og situeret praksis (Lave & Wenger, 1991; Wenger, 1998; Beck et al., 2014) samt Etienne Wengers begreb om 'praksisfællesskaber' som sociale praksisser. Enhver praksis konstitueres ifølge Wenger af både det eksplícitte, som f.eks. sprog, tekster, arbejdsformer og roller, og det tavse og implicitte som fælles verdensanskuelser, antagelser og implicitte normer (Wenger, 1998). I forhold til dele af undersøgelsens fund kan den implicitte del af praksisfællesskaber være f.eks. stemning og atmosfære i klasserummet.

De empiriske fund tyder på, at faglig trivsel påvirkes af den praksis og didaktik, som finder sted i klasserummet. Derfor er det også relevant at introducere Stephen Kemmis et al.s teoretisering om praksisarkitektur (Kemmis et al., 2014), hvor alle praksisformer konstitueres igennem begreberne 'doings', 'sayings' og 'relatedness'. 'Doings' forstås som handlinger, arbejdsformer, sekvenser og materialer. 'Sayings' forstås som tone, sprog og diskurser, og 'Relatedness' forstås som klassekultur, deltagelsesmønstre og lærer-elev-relationer i klasserummet. I den forbindelse peger elevernes udsagn på nogle praksisarkitektoniske 'doings', 'sayings' og 'relatedness', som særligt kan understøtte den faglige trivsel.

Undersøgellesdesign og metodologi: Indsamling af elevstemmer om faglig trivsel

Undersøgelsen havde et eksplorativt sigte i forhold til at få gymnasieelevernes stemmer om og forståelser af faglig trivsel afdækket. Undersøgelsen skulle nysgerrigt undersøge, hvad der fra et elevperspektiv definerer og påvirker faglig trivsel. Derfor blev der benyttet et induktivt og eksplorativt undersøgelsesdesign inspireret af Grounded Theory (Charmaz, 2017: 180). Det betyder, at undersøgelsen er inspireret af etablerede, teoretiske forståelser af faglig trivsel, hvorefter der er arbejdet induktivt, hvor elevernes udsagn kontinuerligt har informeret og udviklet retning og spørgsmål i undersøgelsen.

Konkret er det sket gennem et undersøgelsesdesign, som kombinerer forskellige kvalitative metoder, herunder både skriftlige refleksioner, observationer og fokusgruppeinterviews. Formålet med kombinationen af disse metoder er både at skabe dyb, kvalitativ viden, men også at kunne triangulere data på tværs af både metoder og respondenter for at sikre så valide resultater som muligt (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

I rækkefølge blev følgende forskellige metoder anvendt:

1. Kvalitativ skriveundersøgelse med 46 respondenter fra STX-Odense-skole

23 drenge og 23 piger, hvor alle studieretninger og årgange var repræsenteret. Formålet med denne metode var gennem individuel, skriftlig refleksion at give en større gruppe elever mulighed for at komme med dybe, kvalitative beskrivelser af deres faglige trivsel, og hvad der påvirker den. For at få eleverne til at beskrive deres faglige trivsel fik de en række åbne spørgsmål, som de blev bedt om at besvare så frit og ærligt som muligt i anonymiseret form. Spørgsmålene var f.eks. "Hvad vil det sige for dig at trives fagligt i gymnasiet?" og "Hvordan vil du med dine egne ord beskrive din faglige trivsel?", samt forskellige spørgsmål omhandlende elevernes faglige trivsel i forhold til fag, arbejdsformer og lærere m.v. Alle respondenterne skrev i ca. 60 minutter, hvilket skabte et rigt og mangfoldigt, kvalitativt datasæt.

2. Udvalgelse af to gymnasieskoler

For at skabe så valide og generaliserbare kvalitative data som muligt blev to fynske gymnasieskoler udvalgt til fokusgruppeinterviews med elever. Skolerne blev udvalgt ud fra most-similar sampling, så det i så høj grad som muligt kunne udelukkes, at evt. forskelle i svar på tværs af eleverne ville stamme fra forskelle i skolestørrelser, elevsammensætning eller bynærhed. Der vil derfor kunne argumenteres for, at hvis svar på tværs af skolerne er ens, vil de være så repræsentative som muligt, og hvor der måtte være forskelle, vil det med stor sandsynlighed skyldes konkrete didaktiske forskelle hos enkelt-undervisere.

3. Otte semistrukturerede fokusgruppeinterviews med elever

For at give et indtryk af klasserne, elevgrupperinger, elevernes deltagelse og adfærd blev der i hver klasse observeret 1-2 lektioner. I dialog med lærere i hver klasse blev der udvalgt henholdsvis tre piger og tre drenge i hver klasse. Eleverne blev desuden udvalgt ud fra at de ville repræsentere forskellige elevtyper.

Analyse: Hvordan forstår eleverne begrebet 'faglig trivsel'?

Undersøgelsesdesignet viste sig at producere en stor og rig mængde kvalitative data med klare tendenser og mønstre. Den følgende analyse vil nu belyse, hvordan eleverne selv forstår 'faglig trivsel', og hvad der påvirker deres faglige trivsel. Indledningsvist er det værd at fremhæve, at elevernes forståelser og italesættelser af faglig trivsel er både nuancerede, komplekse og reflekterede. En pige i 3.g. har f.eks. skrevet følgende:

"At trives fagligt i gymnasiet er i min optik, at man lærer ny viden i de fag, man har, at man trives socialt i timerne og aktivt kan indgå i faglige samtaler med lærer og medstuderende. Man lærer ny viden og bygger videre på forudgående, som man har tillært sig tidligere, og man møder modstand i form af svære faglige opgaver, der har til formål at forbedre ens evner i de specifikke fag. Det er også vigtigt at kunne have en forståelse for hvad det præcist er, at man laver i timerne, altså ligger ansvaret også hos læreren, der her har til opgave at formidle det faglige ordentligt og korrekt."

Citatet illustrerer en kompleks forståelse af faglig trivsel som et fænomen og en proces, der påvirkes af både sociale relationer med lærere og medstuderende, muligheder for deltagelse i faglige samtaler, en progression i læringen og oplevelser af mestring samt modstandsoplevelser som medskaber i forhold til læring – og endelig betones også lærerens særlige formidlingsansvar af viden og læring. Faglig trivsel fremstilles altså her som et multifacetteret begreb. Desuden er elevens beskrivelse her et godt eksempel på den veludviklede, intuitive og reflekterede bevidsthed, eleverne udviser om didaktiske forhold, hvilket understreger, hvorfor elevernes stemmer er vigtige at høre for lærere, ledere og forskere.

>

“Analysens mange elevudsagn bekræfter, at eleverne er en stærk og indsigtfuld didaktisk ressource, som er værd at lytte til, hvis den faglige trivsel skal styrkes.”

Camilla Holmgaard Schmidt

Et aspekt, som flere elever nævner, når de spørges til deres forståelse af begrebet 'faglig trivsel', er betydningen af tryghed i klasserummet. En pige siger f.eks.: "Det er det med at være tryk i klasserne. Og det er det med at turde at spørge læreren og lave fejl og også turde at byde ind. Så jeg tænker meget generelt med at turde at lære." Udsagnet er et eksempel på, at tryghed i klasserummet er et fundament for at trives fagligt. Det at turde spørge læreren, turde lave fejl og turde udfordre sig selv indikerer, at faglig trivsel for eleverne hænger sammen med at 'turde at lære'. Dvs. at faglig trivsel for eleverne forudsætter relationel og psykologisk tryghed.

Et tredje forhold, som flere elever nævner i relation til deres forståelse af begrebet 'faglig trivsel', er relevans og mestring i forhold til det faglige stof. En dreng skriver: "Man går i skole med forskellige fag, men man får aldrig at vide, hvad man kan bruge det, man lærer, til ude i fremtiden. Det er også lidt underligt, at der er nogle emner, man skal ind i i løbet af skolen, som ikke rigtigt interesserer nogen." En pige italesætter, at faglig trivsel også påvirkes af en tilfredshed med niveauet og en oplevelse af mestring i forhold til det faglige stof: "Jeg tænker først på sådan, at man føler, at man kan følge fagligt med. Altså at man har det godt med det, man laver fagligt, så det niveaumæssigt passer, så man bliver tilpas udfordret."

Endelig er det et tilbagevendende tema i de kvalitative udsagn, at faglig trivsel for eleverne er tæt knyttet til den 'relatedness', der er mellem lærer og elev. En pige forklarer, hvor afgørende den gode lærer kan være for elevens faglige trivsel: "Jeg føler, at faglig trivsel hænger meget sammen med læreren og elevernes forhold... jeg synes faktisk, at en lærer kan virkelig trække meget godt fagligt frem i en elev, hvis læreren er god. Og jeg har også oplevet selv, at hvis min lærer er god, så bliver jeg automatisk også god til faget." Udsagnet peger på, at lærerne har et stort ansvar og magt i forhold til den faglige trivsel samt i forhold til at understøtte eleverne i læringsprocessen.

Hvad har særligt betydning for elevernes faglige trivsel?

Analysen vil nu udfolde de forhold, som eleverne særligt har fremhævet som afgørende for deres faglige trivsel,

nemlig lærerens didaktisering, deltagelsesmuligheder, tryghedsskabende faktorer, samt stemning, atmosfære i timerne og lærerens tone.

Didaktisering og deltagelsesmuligheder påvirker elevernes faglige trivsel

Flere elever italesætter især lærerens didaktisering og herunder elevernes deltagelsesmuligheder som afgørende for deres faglige trivsel. Elevernes udsagn vil bl.a. blive koblet til Kemmis et al.s (2014) begrebsliggørelse af 'doings', 'sayings' og 'relatedness' som en måde at forstå afgørende didaktiske forhold i relation til faglig trivsel. En elev skriver f.eks.: "At undervisningen bliver tilrettelagt så der er mulighed for at komme til orde," hvilket beskriver vigtigheden for eleverne af, at den didaktiske tilrettelæggelse af 'doings' ift. arbejdsformer giver mulighed for, at eleverne kan deltage mundtligt i undervisningen. I forhold til didaktisering af undervisningen beskriver en elev her, hvorfor en lærers undervisning er svær at deltage i: "Fordi det er meget, hvor han bare fortæller i en halvanden time. Og ikke stiller spørgsmål. Og så hvis han stiller et spørgsmål, så svarer han oftest tit selv på det (...) Og det bliver lidt svært at deltage." Eleverne beskriver dog også, hvad andre lærere gør rigtigt didaktisk i forhold til deltagelsesmuligheder. En pige forklarer her, hvordan variation kan se ud, og hvorfor det giver mere mulighed for deltagelse: "Men hun brænder vildt meget for det, og hun gør vildt meget for, at vi sådan, vi ser både film, vi læser tekster, vi har små lektier for, og vi laver øvelser, og vi snakker sammen, og vi skriver ned selv. Sådan, vi laver alle mulige forskellige ting hver gang." Og endelig beskriver en anden elev, hvorfor lærere bør være opmærksomme på at give plads til forkerte svar, hvis deltagelsesmulighederne skal øges for eleverne: "Det hjælper også super meget, hvis man ved, at man kan sige noget, der er forkert. Uden at læreren tager det til sig og skriver det ned i bogen."

Utryghedsskabende didaktik påvirker faglig trivsel

Som allerede påpeget, så tyder elevernes udsagn på, at tryghed betyder meget for den faglige trivsel. Flere elever fremhæver, at tryghed i klasserummet oftest skabes af lærere, som er gode til at tilpasse sig eleverne,

og hvordan de lærer bedst, samt ikke presser eleverne til at sige noget. En elev skriver f.eks.: "Jeg er glad for, når lærerne ikke hænger folk ud og sørger for at læse rummet – sørge for at alle er med." En anden elev fremhæver implicit lærernes 'doings' og 'saying' ift. tilgangen til fejl som vigtige elementer, når man skal føle sig inkluderet og tryk i læringsrummet: "Og hun laver også selv fejl, hvor hun så bare griner af det og siger, "haha, nå ja". Og hun er også lidt mere personlig, eller sådan generelt mere, når de sådan er personlige med sådan, når man føler, at man ligesom ved, hvem de er."

Ligesom lærere kan skabe tryghed, så kan de også skabe utryghed i undervisningen. Noget der går igen i mange elevers udsagn er, at harpunering er en utryghedsskabende doing. En dreng kalder det at "snipe" og siger sådan her: "Jeg tænker, altså, hvis læreren sådan, sniper kalder vi det. Altså hvis han stiller et spørgsmål, og der ikke er nogen, der rækker hånden op på hånden, så bare siger 'dig'."

Lærers attitude og tone skaber timens stemning og atmosfære

Det har været særligt bemærkelsesværdigt i elevud-sagnene, hvor meget elever betoner, hvad Wenger vil

kalde implicitte eller tavse forhold i et praksisfællesskab (Wenger, 1998). Eleverne knytter især stemning og atmosfære i timerne samt mere eksplicitte 'doings' og 'sayings' – så som lærers attitude og tone – til deres faglige trivsel, tryghed og deltagelsesmuligheder i undervisningen. Eksempelvis beskriver en elev: "Når de har attitude over for elever. Når de ikke er åbne og lytter til andre svarmuligheder. Når de ruller øjne af elever." Eleverne sætter generelt ord på, at lærers humør eller attitude kan tegne stemningen i et klasserum. En elev beskriver mere direkte, hvordan lærers personlighed – og her mener hun temperament, tone og adfærd – har stor magt over klasserummets atmosfære: "Jeg synes godt, at lærernes personlighed kan påvirke klassen og påvirke timen og påvirke, hvordan man møder ind til klassen." Helt overordnet, så peger elevernes udsagn på, at lærere med deres 'doings', 'sayings' og tilgang til 'relatedness' direkte kan påvirke elevernes faglige trivsel. Analysens fund er her opsummeret i Figur 2 nedenfor, som skaber overblik over, hvad eleverne oplever som trygheds- og utryghedsskabende og derved fremmende eller hæmmende for deres faglige trivsel. >

Figur 2: Forhold som skaber henholdsvis tryghed og utryghed hos eleverne. Alle forhold stammer fra elevernes skriftlige refleksioner.

Tryk ved lærere, som er/gør/har:

Respekterer elever, smilende, imødekommende, åben, sød, har overskud, godt humør, behandler elever ens, har god positiv energi, kan tilpasse sig klassen, er forstående, ligger mærke til den enkelte elev, motiverede, engagerede i faget, varieret undervisning, viser hvem de er som person, giver ros, brænder for at lære fra sig, vellidt både som underviser og person, ekstra overskud, er fair, humoristisk, rolig, seriøs, tager ansvar, forstår ungdommen, selvsikker, begejstret, lydhør for forslag, læser rummet, har en rar tone og har styr på det de laver.

Utryk ved lærere, som er/gør/har:

Ikke udviser respekt, er sure, uforstående, utålmodige, virker stresset, har dårligt humør, sammenligner med andre klasser, negativ holdning, dårlig humor, giver skyld, som tager elever der ikke har hånden op, udstiller elever, er unfair, ligeglade med elever, ustrukturerede underviser, favoriserer bestemte elever, flabet og hård tone, råber og skælder ud, ruller øjne, mangel på variation, er upædagogiske

“Lærerens didaktiske tilgang har således stor betydning for elevernes faglige trivsel. [...] læreren kan særligt påvirke den faglige trivsel igennem deltagelsesmuligheder, tryghed, tone, stemning og atmosfære i undervisningen.”

Camilla Holmgaard Schmidt

Diskussion: Hvordan styrker lærere elevernes faglige trivsel?

Denne artikels bidrag har bl.a. været at validere og supplere de allerede eksisterende kvantitative trivselsundersøgelser, som f.eks. TrivselsLUP-undersøgelserne, med ny, kvalitativ indsigt i elevernes stemmer om faglig trivsel. TrivselsLUP-undersøgelserne finder bl.a. et overlap mellem faglig og social trivsel, samt at faglig trivsel korrelerer med bl.a. relationen til læreren, mestring, self-efficacy m.v. (Yung, 2024). Undersøgelsen som ligger til grund for artiklen her kan bekræfte mange af disse sammenhænge. Artiklens hovedargument er, at gymnasielærere og -ledere skal kende og lytte til elevernes stemmer om faglig trivsel for at kunne arbejde kvalificeret pædagogisk-didaktisk med faglig trivsel. Analysens mange elevudsagn bekræfter, at eleverne er en stærk og indsigtfuld didaktisk ressource, som er værd at lytte til, hvis den faglige trivsel skal styrkes. Derfor er der måske brug for mere varierede evalueringsmetoder i gymnasieskolen, så elevernes kvalitative stemmer i højere grad kan afdækkes. Som undersøgelsen har vist, er det let at få elever til at bidrage med nuancerede og værdifulde refleksioner om faglig trivsel samt læreres didaktiske praksis, herunder deres 'doings', 'sayings' og 'relatedness'. Det kræver dog anonymitet for eleverne, gennemtænkte undersøgelsesspørgsmål og didaktisk nysgerrighed.

Artiklen her vil også pointere, at arbejdet med faglig trivsel mange steder er præget af en vis begrebslig flertydighed og uklarhed. Der kan argumenteres for, at den flertydighed og uklarhed i forståelsen af faglig trivsel i sig selv bidrager til, at det på de enkelte skoler og hos den enkelte lærer er vanskeligt at arbejde kvalificeret med at styrke elevernes faglige trivsel. Når 'faglig trivsel' eksisterer som en flydende betegnelse, kan det legitimeres, at alle forståelser og tilgange er lige gode. Artiklens bidrag er derfor at vise, at elevudsagnene italesætter faglig trivsel som et situeret, omskifteligt og påvirkeligt fænomen, som læreren har stor effekt på. Lærerens didaktiske tilgang har således stor betydning for elevernes faglige trivsel. Elevudsagnene peger på, at læreren særligt kan påvirke den faglige trivsel igennem deltagel-

sesmuligheder, tryghed, tone, stemning og atmosfære i undervisningen.

Didaktiske perspektiver

I forhold til spørgsmålet om, hvordan skoler og lærere kan arbejde med at styrke den faglige trivsel, vil artiklen her udpege forskellige didaktiske muligheder. Da deltagelsesmuligheder er afgørende for elevernes faglige trivsel, er det oplagt, at lærere har fokus på at mindske den lærermonologiske undervisning. Her kan dialogisk undervisning være en didaktisk tilrettelæggelse, som har potentiale til at skabe mere tryghed, flere deltagelsesformer og -niveauer samt øget 'relatedness' og derigennem styrke den faglige trivsel. Dialogisk undervisning kan desuden øge den didaktiske bevidsthed om at skabe mening, relevans og mestringsoplevelser, som rammer flere elevers niveauer og forventninger i fagene, så man undgår en tendens til at undervise ud fra en idealtypisk elev.

Helt generelt vil artiklen her hævde, at elevernes udsagn peger imod, at der er behov for et større fag- og almen-didaktisk fokus på lærernes 'doings', 'sayings' og 'relatedness'. Eksempelvis er det bemærkelsesværdigt, at så mange elever uafhængigt af hinanden entydigt betragter harpunering – eller det som elever kalder, at læreren "sniper" – som en utryghedsskabende 'doing'. Dette er et eksempel på, hvordan didaktisk vane-tænkning og implicit didaktisk praksis har afgørende betydning for stemning og atmosfæren i klasserummet. En metode til at arbejde mere systematisk didaktisk med 'doings', 'sayings' og 'relatedness' i undervisningen kunne være fokuseret lærersupervision eller Teacher Noticing som metode (Schack et al., 2017). Metoden kan bruges til at observere egen eller andres undervisning ift. 'doings', 'sayings' og 'relatedness', f.eks. omkring deltagelse, tryghed og tone.

Konklusion

Et hovedargument i denne artikel er, at gymnasielærere og -ledere skal kende og lytte til elevstemmer om faglig trivsel for at kunne arbejde kvalificeret didaktisk med

at styrke elevernes faglige trivsel. Og, der er behov for at arbejde med den faglige trivsel, da TrivselsLUP-undersøgelserne finder, at elevernes faglige trivsel er lavere end den sociale og mentale trivsel. Man kan i den forbindelse hævde, at faglig trivsel er et vigtigt fokusområde, hvis elevers læring skal øges. Elevudsagnene i analyseafsnittet indikerer, at elever har en situeret, kompleks og multifacetteret begrebslig forståelse af faglig trivsel. Eleverne italesætter deres egen faglige trivsel

som påvirkelig af bl.a. af social trivsel, mening og relevans, self-efficacy, oplevelse af mestring og tryghedsfølelse. Her er det værd at bemærke, at elevernes udsagn peger på, at især lærerens didaktiske tilrettelæggelse har stor betydning for elevernes faglige trivsel. Læreren kan særligt påvirke den faglige trivsel igennem deltagelsesmuligheder, tryghed, tone, stemning og atmosfære i undervisningen. ●

Litteratur

- Beck, S., Kaspersen, P. og Paulsen, M. (2014). *Klassisk og moderne læringsteori*. Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (2020): *Kvalitative Metoder*. 3. udgave. Hans Reitzels Forlag.
- Center for Gymnasieforskning (2024). *Gymnasieelevers forståelse af trivsel*. https://www.sdu.dk/da/forskning/center-for-gymnasieforskning/nyheder_ny/forstaaelse_af_trivsel
- Charmaz, Kathy (2017). Grundtræk i Grounded Theory. I: Järvinen, M. og Mik-Meyer, N. *Kvalitativ analyse – syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag.
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2019). *Elevtrivsel på de gymnasiale uddannelser*. Elevtrivsel på de gymnasiale uddannelser (eva.dk)
- Friisberg, K. (2024). *Hvordan går det med trivslen i folkeskolen?* https://www.sdu.dk/da/forskning/center-for-grundskoleforskning/kommunikation/nyheder/elevs_trivsel
- Kemmis, S. et al. (2014). *Praxis, Practice and Practice Architectures, Changing Practices, Changing Education*. Kap. 2. Springer.
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. Verso.
- Laclau, E. (1993). Power and representation. I: Poster, M. (red.). *Politics, theory, and contemporary Culture*. Columbia University Press.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning – Legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Nielsen, J.C. (2020). *Elevtrivsel i gymnasieskolen*. Pædagogisk Indblik, 06, August 2020. DPU, Aarhus Universitet. Nationalt Center for Skoleforskning. Aarhus Universitetsforlag. https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Paedagogisk_Indblik/Elevtrivsel_gymnasiet/06_Elevtrivsel_i_gymnasieskolen-26-10-2022.pdf
- Nordforsk (2024). *Trivselsresultater hos elever udfordrer nordiske skoleværdier*. <https://www.nordforsk.org/sv/news/trivselsresultater-hos-elever-udfordrer-nordiske-skolevaerdier>
- Qvortrup, A. (2024). *Professor: Danske elevers faglige trivsel er bekymrende. Derfor skal elevperspektivet fylde mere i fagplanerne*. Folkeskolen <https://www.folkeskolen.dk/dansk-elevtrivsel-fagplaner/professor-danske-elevers-faglige-trivsel-er-bekymrende-derfor-skal-elevperspektivet-fylde-mere-i-fagplanerne/4771833>
- Qvortrup, A. & Lykkegaard, E. (2024). *TrivselsLUP 2023*. Datarapport, Generel rapport fra projektet, Center for Gymnasieforskning. Syddansk Universitet. <https://www.sdu.dk/da/forskning/center-for-gymnasieforskning/forskning/trivselslup>
- Qvortrup, A. & Lykkegaard, E. (2025). *TrivselsLUP 2024*. Datarapport, Generel rapport fra projektet, Center for Gymnasieforskning.
- og Erhvervsuddannelsesforskning. Syddansk Universitet. <https://www.sdu.dk/da/forskning/center-for-gymnasieforskning/forskning/trivselslup>
- Schack, E.O., Fisher, M.H. og Wilhelm, J.A. (Red.) (2017). *Teacher Noticing: Bridging and Broadening Perspectives, Contexts, and Frameworks*. Research in Mathematics Education Series. Springer International Publishing
- Schmidt, Camilla Holmgaard (2024): *Blik for faglig trivsel: Situeret, nuanceret og komplekst – En kvalitativ undersøgelse baseret på elevstemmer*. Masteropgave fra Masteruddannelsen i Gymnasiepædagogik (didaktiklinjen). Upubliceret.
- SDU (2025). *Mental, social og faglig trivsel på ungdomsuddannelserne*. <https://www.sdu.dk/da/forskning/center-for-gymnasieforskning/forskning/trivselslup>
- Stanek, H. (2024). *Elevernes faglige trivsel trænger til et gevaldigt løft*. Relevans, Juni 2024.
- Tonsberg, S. (2024). *Ny forskning cementerer: Flertallet af unge har høj trivsel*. Gymnasieforskning, nr. 31, marts 2024
- Yung, T. (2024). *Trivsel er et komplekst sammensurium*. Relevans, April 2024. https://issuu.com/praxisflips/docs/relevans_5_195x260_27_2_24
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press